

Nacházím se na velkém prostranství v ruzyňských kasárnách v Praze. Je čas oběda, jednoho zářijového dne roku 1989. Venku nádherně svítí sluníčko. Ostříhaní vojáci chodí kolem mě s „ešusy“ v rukou. Hledám bývalou jízďárnu. Všechno je pozamykané. Vylézám na přístřešek a skrze vytlučená okénka se dívám dovnitř.

V hlavě se mi promítá film, který jsem nikdy neviděl. Zato však slyšel jeho zvuk. Desítky a desítky výpovědí... Tak tady jste stáli a leželi, čeští studenti s mnoha Slováky, ale i několika Jugoslávci a Bulhary, které rovněž zatkli na kolejích. Jako dobytek... Ani na záchod vás nepustili. Močili jste pod sebe a rychle to pilinami zahrabávali, aby vás nikdo z esesáků nepřistihnul.

Z rozjímání mě náhle vyrušil křik nějakých ozbrojených vojáků. Okamžitě mám slézt dolů, ale rychle, co tam vůbec hledám. Podřízují se, nic jiného mi nezbyvá. Moje studium reálií skončilo... Podříditi se museli i studenti v roce 1939; vysoké školy zavřeli, z minuty na minutu skončil semestr.

Je sobota osmnáctého listopadu 1939 časně ráno. Studenti nic nechápou. Jaký že to zlý sen se jim zdál této noci? Dobitá těla bolí. Ještě více srdce. Včera ráno je na kolejích přepadli ozbrojení němečtí vojáci. Kopali do dveří, mlátili hlava nehlava. Potom je odvezli sem, do páchnoucí jízďárny. Někteří z nich ani nevěděli, kde se vůbec ruzyňská kasárna nacházejí. Mnozí mají na sobě jenom pyžamo, nestačili se ani obléci.

Probíhali úzkým špalírem a vojáci elitního oddílu je tloukli, kde se jen dalo.² Koho by napadlo, že to jsou členové Hitlerovy osobní standarty. Jakou poctu jim prokázal sám velký vůdce...

„Esesmani stáli těsně vedle sebe,“ sděluje mi důvěrně Karel Ježek z Plzně. „V rukou měli hole, řemeny, obušky a někteří jen naštipaná polínka. S takovou nenávisťou a zuřivostí, s jakou se na nás dívali, jsem se předtím ještě nesetkal. Na vojáky s nápisem Leibstandarte Adolf Hitler na rukávech byla hrůza se byt' jen podívat.“³

„Během vyskakování z aut a autobusů,“ doplnil mi doc. PhDr. Jan Pilař, „každému jednu vrazili. Místo pozdravu. Za svitu silných reflektorů nás hnali úzkým špalírem. Nízko nad zemí natáhli tenký drát. Padali jsme jako shnilé hrušky. To byl signál k dalšímu mlácení. Mnohým rozbili hlavy a polámali

2 PASÁK, T.: *Odkaz 17. 11. pro pokrokové studentské hnutí*. Praha 1979, s. 39.

3 Rozhovor s Karlem Ježkem, magnetofonová nahrávka č. 101, archiv autora.

žebra. Každou chvíli dali někomu rozkaz, aby padl tváří do bláta. Potom ho vysokými holínkami přišlápli do mazlavé špíny.“⁴

Studenti vběhli na velké prostranství, ani nevěděli jak. Bez klobouků, bez brýlí. Ty zapadly někam do kaluží. Jako první se v jízdárně objevili „hlávkaři“, které vytáhli z kolejí ve čtyři ráno. Tehdy si ještě mysleli, že je to za Jana Opletala, který s nimi na kolejích bydlel... Za chvíli opětovně slyší křik a nadávky. To esesáci vítali další studenty z Masarykových kolejí, po chvíli přicházejí i studenti ze Staré kolonie na Letné a ze Švehlových kolejí.

Z Nové kolonie v Dejvicích zatkli jenom dva. Dr. František Skorkovský, kterého za několik hodin zastřelili, byl jedním z těch devíti, kteří přišli v ruzyňských kasárnách o život. Druhým zatčeným byl Vladislav Brož. Toho nejprve odvezli na Pankrác a až poté do Ruzyně. Z Kolejí Arnošta z Pardubic, které studenti s oblibou nazývali Arnoštárna, vytáhli pouze jednoho – Malika. Z Hradčanských kolejí nevzali nikoho. To svědčí o skutečnosti, že zatýkání gestapo provádělo podle určitého plánu. Pravděpodobně proto nezatklí studenty ze Štěfánikových kolejí, kde bydleli Slováci, a z Alexandrových kolejí, kde bydleli Jugoslávci. Zřejmě si nechtěli zneprátnit ani jeden z těchto států. Bez povšimnutí zůstala i dívčí kolej Budeč.

Minuty stání v ruzyňských kasárnách se mění v hodiny. Uvěznění studenti spolu nemohou mluvit a první zážitky si oznamují pouze posuňky. Po celou dobu na ně vojáci míří z kulometů, jako by měli strach z jejich holých rukou.

„První starostí Němců bylo srazit nám z hlavy klobouky a čepice,“ dozvídám se z pozůstalosti Ing. Aloise Hrbka, kterou mi půjčila k nahlédnutí jeho dcera. „Až později jsme se dověděli, že pro uniformované Němce platil nepsaný zákon, že každý, kdo se jim dostal do pazourů, musel mít holou hlavu... Na koleji jsem si ještě stačil nasadit na hlavu velurový klobouk. V Ruzyni mi ho asi po deseti krocích srazili a odkopli. Nechtěl jsem o něj přijít, vždyť byl celkem zachovalý, proto jsem se pro něj sehnul. Vtom jsem ucítil tvrdou ránu ve tváři. Nechal jsem klobouk kloboukem a utíkal pryč. Až když jsme se zastavili, kamarádi mě upozornili, že mám na tváři velkou podlitinu. Bolest jsem v té chvíli necítil, víc mě trápilo, kdy mi modřina zmizí. Jak jsem byl jenom naivní...“⁵

Vojáci byli urostlí, jeden jako druhý, Hitler si na svoji standartu potpřel. Úřednicím přinesli psací stroje. Na výpomoc přišly i studentky z německé univerzity. Aspoň ukážou svým českým kolegyním, že nic neznamenaají...

Studenti musí stát dva kroky před stoly. Nahlásit základní údaje a zatykač je hotový. Ještě je třeba zavěsit si na krk lístek s číslem, kde je na druhé straně napsáno Sonderaktion Prag vom 17. November 1939, tedy zvláštní akce...

4 Rozhovor s doc. PhDr. Janem Pilařem, magnetofonová nahrávka č. 79, archiv autora.

5 Vzpomínky Ing. Aloise Hrbka, archiv autora.

„Kolem poledne odešly úřednice s dlouhými nalakovanými nehty na oběd,“ vzpomíná MUDr. Jaroslav Tauchman z Horního Jiřetína. „Od rána už bylo přece daleko, vyhládlý... Nás se nikdo nezeptal, zda nejsme hladoví či zda nemáme žízeň. Na rozdíl od nich jsme neměli nic v ústech už od večera. Zapisování začalo až po dvou hodinách, až se panstvo najedlo.“⁶

V přepadených kolejích Němci zatkli, koho chytili. Cizí či zahraniční státní příslušník, všechno jedno. Tak vzali i několik Jugoslávčů. Místy se našel i nějaký Bulhar. V Hlávkově koleji bylo zase hodně Slováků. Představitelé slovenského státu neučinili pro jejich záchranu ani to nejmenší. Nebýt jugoslávských zastupitelských úřadů, které se ostře postavily proti zacházení s jejich studenty, byli by putovali do koncentračního tábora. Pod tímto tlakem K. H. Frank rozhodl, že příslušníky cizích států, tedy i Slováky, je třeba z Ruzyně propustit. Nestojí mu přece za to, aby se o Němcích říkalo, že jsou barbaři. Renomé vyspělého státu si nepokazí...

„Mohlo být asi deset hodin, možná že i jedenáct, když nějaký vysoký důstojník vyhlásil, aby cizí státní příslušníci vystoupili a očistili se, neboť budou propuštěni domů,“ začal své vyprávění Ing. Juraj Blahušiak z Bratislavy. „Nám Slovákům ani nenapadlo, že tím myslí i nás. Necítili jsme se totiž cizími státními příslušníky, vždyť jsme byli doma, v hlavním městě, i když jsme měli několik měsíců vlastní stát. S českými studenty jsme byli zajedno. V dobrém i zlém. A nyní je máme opustit? Věděli jsme, že není radno zahrávat si s rozkazy Němců. Nakonec nás posílali i sami Češi. Běžte, aspoň vy se zachraňte a řekněte, co jste viděli. Bylo to smutné loučení. Objali jsme se pohledy. Odvezli nás do Švehlových kolejí, kde nám dali strohé instrukce, abychom si vzali z pokojů svých kolejí nejpotřebnější věci a mazali domů. Tak jednoduché to nebylo. Bez papírů o absolvování semestrů se nám odejít nechtělo. Na základě čeho budeme pokračovat? České školy byly uzavřeny i s našimi doklady. Přestěhovali jsme se do Štefánikových kolejí. Rodičům českých kamarádů jsme hned napsali, co jsme zažili. Zároveň jsme jim odevzdali poslední vzkazy od synů. Po obdržení všech formalit jsme odjeli domů. O tom, co jsme viděli a prožili, se na Slovensku příliš hovořit nedalo. Tady byla zcela jiná atmosféra nežli v Čechách.“⁷

Aby Němci přece jenom dokázali vyspělost svého národa, učinili další gesto. Z Ruzyně propustili i ty, kteří byli mladší dvaceti let.⁸ Chtěli tím dokázat, jak jsou lidští a spravedliví. Mladší přece nemohou za své starší kolegy. Tomu oni říkají německá velkorysost... Když se hoši očistili a upravili, museli udělat další komedii. Několikrát se uklonit a sborově poděkovat. Důstojníci se výborně bavili, a tak studenti museli důkuvzdání několikrát opakovat. Také

6 Rozhovor s MUDr. Jaroslavem Tauchmanem, magnetofonová nahrávka č. 78, archiv autora.

7 Rozhovor s Ing. Jurajem Blahušiakem, magnetofonová nahrávka č. 53, archiv autora.

8 17. 11. 1939. *Odboj československého studentstva*. Praha 1945, s. 138.

to byla německá velkorysost... Propuštěných až tak mnoho nebylo. O to větší byla moje radost, když se mi podařilo objevit alespoň jednoho – Ing. Arnolda Budíka z Kopřivnice.

„Dostal jsem se mezi šťastlivce, kteří mohli vystoupit. Bylo mi pouhých devatenáct let a za sebou jsem měl ani ne dva měsíce prvního semestru. Nervy mi pracovaly tak silně, že jsem ani zcela nechápal, co se v té chvíli právě děje. Vzpamatoval jsem se až venku, kam nás pouštěli po pěti. Měli jsme se v tichosti rozejít. Na věk se nás nikdo neptal, ani si nic neověřoval. Takže se mohli přihlásit i starší, jenomže to nikdo nevěděl. Nevím, zda se o tento va-bank vůbec někdo pokusil. Později jsem se dozvěděl, že se ani všichni mladší nepřihlásili. Němci totiž na začátku neřekli, že půjdeme domů. Chvillemi to vypadalo, že nás mohou i zastřelit. Svým způsobem to bylo hop nebo trop. Ani já jsem příliš nepřemýšlel. Avšak měl jsem tušení, že to dobře dopadne, když pustili příslušníky cizích států. Hned za branou za námi přiběhl nějaký člověk a začal se vyptávat, co s námi dělali. Báli jsme se. V té době se nedalo věřit každému. Co když je to špicl? Dva z nás pozval do blízké restaurace na rum. Dobře nám padl, ale i tak jsme mu nic neřekli. Dnes si myslím, že to byl nejspíše nějaký dělník, který s námi sympatizoval. Protože Masarykova kolej byla obsazena, nemohl jsem se do ní vrátit. Zašel jsem tedy za kamarádem na Letnou, kde bydlel na privátu. Dodnes si na večer před zatýkáním dobře pamatuji. Hrál jsem na houslích svému spolubydlícímu Chopinovo melancholické *Vyznání lásky*. Pro tuto skladbu jsem se rozhodl zcela spontánně, jako kdybych cítil, že je to náš poslední večer. Přesně vyjadřovala náladu, jež na kolejích vládla.“⁹

Němci nakonec pustili i členy fašistických organizací. Museli se však prokázat. Pokud neměli čím, hnali je bitím a křikem nazpět mezi ostatní. Sie lassen sich nicht belügen. Oklamat se nedají... Stejně tak pustili i náhodné chodce, kteří procházeli v době zatýkání kolem kolejí a nějakým způsobem protestovali.

Večer se počet uvězněných zredukoval asi na tisíc. Tisíc hladových a žízni-vých ubožáků. To již mezi nimi byli i ti, které pozatýkali v bytech. Až v noci, když na chvíli usnuli, hodili esesáci mezi ně několik bochníků černého chleba. Za celý den to byla první i poslední strava.

„Gestapáci dělali všechno organizovaně, promyšleně a disciplinovaně podle starého prušáckého drilu,“ řekl mi Dr. Ing. František Esterka, CSc., z Brna. „Stejně promyšleně nám z pytlů naházeli malé kulaté chleby. Stejně jako kdyby krmili zvěř. Na mě se nedostalo, nebyl jsem dost průbojný. Pochopil jsem, že za kousek kůrky se lidé mohou i pozabíjet. Naštěstí, my jsme byli jiní, chleba ochotně nabídl kolega z Masarykových kolejí, kterého jsem vůbec neznal.“¹⁰

9 Rozhovor s Ing. Arnoldem Budíkem, magnetofonová nahrávka č. 103, archiv autora.

10 Rozhovor s Dr. Ing. Františkem Esterkou, CSc., magnetofonová nahrávka č. 96, archiv autora.